

Náš Diogenes s lampášom na talenty

Počas ostatných Vianoc, na deň 2. sviatku vianočného, sme si pripomenuli 120. výročie narodenia Štefana Krčméryho, prvého tajomníka Matice slovenskej (MS). Dnes sa už nedozvieme, či krstné meno dostal vďaka dátumu svojho narodenia, alebo to bol premyslený výber rodičov. Isté je, že tento deň bol pre neho dvojnásobne slávnostný.

Štefan Krčméry bol básnik, literárny historik, publicista, prekladateľ, ale aj nadaný výtvarník a skvelý šachista. Narodil sa 26. decembra 1892 v Mošovciach, v rodine evanjelického farára Miloslava Krčméryho. Ľudovú školu vychodil v Jasenovej, pokračoval v štúdiách na Evanjelickom gymnáziu v Banskej Bystrici a následne na Evanjelickom lýceu v Bratislave.

ORGANIZAČNÉ BUNKY

Štefan Krčméry mal mimoriadny organizačný talent, ktorý dokonale uplatnil v oblasti národnokultúrnej činnosti Matice slovenskej. On programoval a realizoval matičnú koncepciu. Aj preto sa model Matice dvadsiatych rokov 20. storočia označuje ako krčméryovský model. Potrebu zakladania matičných miestnych odborov formuloval začiatkom roku 1919 v Národných novinách. Takto sa jasne zasadil za program, ktorým sa mala Matica reprezentovať nielen na vedeckej, ale aj na osvetovej úrovni. Je tiež autorom metodických *Domácich pravidiel Miestnych odborov Matice slovenskej* (1922). Osobne pomáhal zakladať miestne odbory, navštevoval ich, usmerňoval, viedol prednášky, zúčastňoval sa na rôznych besedách, národných slávnostiach a jubilejných podujatiach. Jeho veľkou a neustálou motiváciou bolo vyhľadávanie mladých nádejných autorov. Ján Smrek spomína: "*Krčméry chodil vtedy po celom Slovensku ako Diogenes s lampášom a hľadal talenty.*" Repertoár jeho prednášok predstavoval najmä oblasť slovenskej literatúry, ktorej pripisoval mimoriadny význam na formovanie národa. Ľudovychove sa venuje v publikácii *Drobná práca na Slovensku a v minulosti* (1923).

POSTOJ K ŠTÁTNOSTI

Bol povestný aj rečníckym talentom. Dôkazom je i telegram Jána Halašu, kde na oslovenie Krčméryho použil spojenie "tajomník a krasorečník". Pomocou ľudovychovy na Slovensku prispieval k správne mu chápaniu štátnosti a vecnému riešeniu pomeru československého. Zdôrazňoval národné povedomie a národnú výchovu v protiklade s teóriou jednotného československého národa v začiatočných rokoch Československa. Sústredenú matičnú prácu prerušil Krčméry v rokoch 1920 – 1921, keď mu Ministerstvo školstva a národnej osvetu poskytlo finančné prostriedky na štipendijný pobyt v zahraničí. Vybral si Francúzsko, kde spolu s manželkou Helenou strávili približne desať mesiacov. Pobyt v cudzine dal Krčmérymu veľa. Zdokonalil sa v jazykoch, nadviazal nové kontakty, spoznával krajiny, kultúru a literatúru. Poznatky aplikoval nielen v matičnej práci, ale aj ako redaktor oživených *Slovenských pohľadov* (1921). Tie dostali koncepciu zhodnú s matičným poslaním – "držať kontinuitu medzi včerajším a zajtrajším dňom". Obsah Slovenských pohľadov nebol čisto literárny, zabiehali do oblasti ľudovychovy, uverejňovali správy o činnosti divadelných ochotníkov alebo o práci z ústredia Matice. Všetko harmonicky zapadalo a ladilo podľa jasnej koncepcie autora.

PALETA AKTIVÍT

Do palety jeho mnohostranných záujmov treba doplniť, že v roku 1922 sa zaslúžil o vznik *Ústredia slovenských ochotníckych divadiel* (ÚSOD) so sídlom v Martine, ktoré pôsobilo pod "patronátom" Matice. Tradícia ochotníctva bola v Turčianskom Svätom Martine veľmi silná, najmä zásluhou *Slovenského spevokolu* (1872). Krčméry ju intenzívne vnímal a rozhodol sa v nej pokračovať. Pôsobil na pozícii podpredsedu organizácie i redaktora časopisu *Slovenský ochotník*. Na rast úrovne ochotníckeho divadla mali veľký význam divadelné prehliadky a režisérske kurzy, ktoré ÚSOD každoročne organizoval. Ak sme si pripomenuli Štefana Krčméryho najmä prostredníctvom kultúrno-osvetovej práce, v krátkosti spomeňme aj vedeckú a literárnu činnosť, ktoré dokumentujú jeho nadštandardné aktivity. Okrem organizačnej matičnej práce a riadenia miestnych odborov koordinoval aj vedecké odbory – historický, literárnohistorický a umelecký.

Z jeho tvorby pripomíname významné literárno-historické diela *Prehľad dejín slovenskej literatúry* (1920), *Moyses a Kuzmány* (1927), *Zo slovenskej hymnológie* (1936), *Stopäťdesiat rokov slovenskej literatúry* (1943) a najkompaktnejšiu prácu – posmrtné vydané *Dejiny slovenskej literatúry* (1976). Publikoval množstvo štúdií a príspevkov z oblasti literatúry, umenia a kultúry. Prekladal poéziu z maďarčiny, nemčiny, francúzštiny. Zvýšenú pozornosť venoval slovanským literatúram.

René Škandík, Slovenské národné noviny č. 4/2013, 2. 2. 2013, s. 5